Rabbinin Emri Yaklaştığında

Tarık Ebu Abdullah

29 Tem, 2018

https://ilimvecihat.com

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ ـ الْمَعْنَى وَاحِدٌ قَالاَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِى الْمَلِيحِ بْنِ أُسَامَةَ عَنْ أَبِى عَزَّةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ـ صلى الله عليه وسلم ـ « إِذَا قَضَى اللَّهُ لِعَبْدٍ أَنْ يَمُوتَ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ إِلَيْهَا حَاجَةً أَوْ قَالَ بِهَا حَاجَةً

İmam et-Tirmizi *(rahimehullah)* şöyle der: Bize Ahmed bin Meni' ve Ali bin Hucr tahdis ettiler, dediler ki: Bize İsmail bin İbrahim tahdis etti, o da Eyyub'tan, o da Ebu'l-Melîh bin Usame'den, o da Ebu Azze'den dedi ki: Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: ***"Allah bir kulun bir yerde ölmesini takdir ettiğinde onun için oraya bir hacet var eder (veya) ona orada bir hacet var eder."***

بسم الله الرحمن الرحيم

Allah'a hamd ve Rasûlü Muhammed'e, ehl-i beytine ve ashabına salât ve selam olsun.

Bir: Hadisin senedi ve hükmü:

Ahmed bin Meni': Ahmed bin Meni' bin Abdurrahman el-Beğavi. Ebu Cafer el-Asam *(rahimehullah)*. İmam Ebu Hatim er-Razi *(rahimehullah) "saduktur"* demiştir. İmam en-Nesei ve Hafız İbn-i Hacer *(rahimehumullah) "sikadır"* demişlerdir. Ebu Cafer el-Asam *(rahimehullah)* hicrî 240'larda vefat etmiştir.

Ali bin Hucr: Ali bin Hucr bin İyâs bin Mukatil es-Sadi. Ebu'l-Hasan el-Mervezi *(rahimehullah)*. İmam en-Nesei *(rahimehullah) "sika, çok güvenilir ve hafızdır"* demiştir. Hafız el-Mizzi *(rahimehullah) "çok dikkatli, hafız, sika ve çok güvenilirdir"* demiştir. Ve Hafız İbn-i Hacer *(rahimehullah) "sikadır, hafızdır"* demiştir. İmam Ebu'l-Hasan el-Mervezi (rahimehullah) hicrî 244'te vefat etmiştir.

İsmail bin İbrahim: İsmail bin İbrahim bin Mıksem el-Esedi. Ebu Bişr İsmail bin Uleyye *(rahimehullah)*. İmam Ebu Davud *(rahimehullah) "her muhaddis hata yapmıştır, İsmail bin Uleyye hariç"* demiştir. İmam en-Nesei *(rahimehullah) "sikadır, sebttir"* demiştir. İmam İbn-i Mehdi *(rahimehullah) "İbn-i Uleyye muhaddislerin efendisidir"* demiştir. Ve İmam Ali el-Medinî *(rahimehullah) "hadiste ondan daha sağlamı yoktur"* demiştir. İmam İsmail bin Uleyye *(rahimehullah)* hicrî 193'te vefat etmiştir.

Eyyub: Eyyub bin Ebu Temime *(Keysan)* es-Sahtiyâni. Ebu Bekr el-Basri *(rahimehullah)*. İmam Ebu Hatim er-Razi *(rahimehullah) "o sikadır, onun gibisi sual edilmez"* demiştir. İmam Hasan el-Basri *(rahimehullah) "Basralı gençlerin efendisi Eyyub'tur"* demiştir. İmam Ebu Bekr el-Humeydi *(rahimehullah)* şöyle

der: *"İbn-i Uyeyne, tabiinden 86 kişiyle görüşmüştür"* ve şöyle derdi: *"Onlardan Eyyub gibisiyle görüşmedim"*. İmam Ahmed *(rahimehullah)* onu İmam Malik bin Enes'e takdim ederdi ve *"zamanında Basra ehlinin imamıdır"* derdi. İmam Şu'be *(rahimehullah) "onun gibisini görmedim"* demiştir ve İmam İbn-i Mehdi *(rahimehullah) "Basra ehlinin hüccetidir"* demiştir. İmam Eyyub es-Sahtiyâni *(rahimehullah)* hicrî 131'de vefat etmiştir.

Ebu'l-Melîh bin Usame: Âmir *(veya Zeyd)* bin Usame *(bin Âmir)* bin Umeyr el-Huzeli. Ebu'l-Melîh el-Basri *(rahimehullah).* İmam Ebu Zura' er-Razi *(rahimehullah) "sikadır"* demiştir. Ve İmam ez-Zehebi ve Hafız İbn-i Hacer *(rahimehumullah) "sikadır"* demişlerdir. Ebu'l-Melîh bin Usame *(rahimehullah)* hicrî 98'de vefat etmiştir.

Ebu Azze: Yesâr bin Abd. Ebu Azze el-Huzeli el-Basri *(radiyallahu anhu)*. İmam el-Buhari, İmam el-Mizzi ve Hafız İbn-i Hacer *(rahimehumullah) "sahabidir"* demişlerdir. Ebu Azze *(radiyallahu anhu)* hicrî 90'larda vefat etmiştir.

Hadis sahihtir. İmam et-Tirmizi *(rahimehullah)* Sünen'inde ve İmam el-Hâkim *(rahimehullah)* Mustedrek'inde bu yolla tahric etmişlerdir. Farklı lafızlarla İmam Ahmed *(rahimehullah)* Musned'inde ve İmam et-Taberani *(rahimehullah)* Mucemu'l-Kebir'inde Matar bin Ukâmis yoluyla tahric etmişlerdir. İmam et-Tirmizi ve İmam el-Hâkim *(rahimehumullah)* hadis için, sahihtir, demişlerdir.

İki: Hadisten çıkarılacak bazı faydalar:

Bir: (إِذَا قَضَى الله) *(Allah takdir ettiğinde)*: Kadere iman, imanın altı rüknünden birisidir. Olmadığı zaman imanın da olmadığı, İslam Dininin en yüce ve en önemli mevzularındandır. Kadere selefi süluk üzere iman etmek dünya ve ahiret saadetini kazandırdığı gibi, kaderi inkâr etmek veya kader inancında sapmak dünya ve ahirette sıkıntılara, hüsrana ve azaba sebep olur. Her ne kadar kader mevzusu fıtri olsa ve şer'î nasslarda çokça işlenmiş olsa da akide mevzuları içinde en zor anlaşılan mevzu olmuştur. Kader konusunu doğru anlamak muhakkak sadece Selefi Salihinin fehmiyle, Kur'an ve Sünnet ışığı altında mümkündür. Bu bahiste görüşün ve ictihadın nasibi yoktur. Kim bu mevzuda görüş ve ictihada pay çıkarırsa kesinlikle bedbahtlardan olur.

İnsana vacip olan, Allah *(azze ve celle)*'nin kaza ve kaderine icmalen iman etmesidir. Hayrın da şerrin de itaatin de masiyetin de ancak O'nun meşiyetiyle var olacağına iman etmesidir, inzal buyurduğuna iman ve tasdik edip, emir ve nehiylerine itaat etmesidir. Güzel bir iş yaptığında bundan ötürü

Allah *(subhanehu ve teâlâ)'*ya hamd etmeli, kötü bir iş yaptığında bundan ötürü Rabbine istiğfar etmeli. Bilmeli ki, o da bu da Allah *(azze ve celle)'*nin takdiriyledir. Lakin kötü işine kader ile delil getirmeye kalkışırsa İblis gibi mel'un olur. Zira Âdem *(aleyhissalatu vesselam)* günahkâr olduğunda Rabbine yöneldi, tevbe edip merhametini niyaz etti. Allah *(azze ve celle)* de onu bağışladı ve ona hidayet etti. Fakat İblis günahında ısrar etti ve itaatsizliğine kaderi delil gösterdi. Allah *(azze ve celle)* de onu lanetledi ve ilelebet merhametinden kovdu.

Kadere imanın mertebeleri veya rükünleri:

Kader mevzusunu doğru anlamak için kaderin şu dört mertebesini bilmek lazım gelir. Aynı zamanda kadere iman *(ki kadere iman, imanın altı esasından biridir)* ve dolayısıyla bütünüyle iman ancak bu dört mertebenin tahakkuk etmesiyle tam olduğundan dolayı bu mertebelere kaderin rükünleri de denilmiştir. Bu mertebeler şunlardır:

Birinci mertebe: İlim. Yani kulun Allah *(subhanehu ve teâlâ)'*nın ilminin her şeyi kuşatmış olduğuna iman etmesidir. O, her şeyi bütünüyle ve ayrıntılarıyla bilendir. Bu ister Kendi fiilleri veya kulların fiilleri veya kâinatta var olan herhangi bir şey olsun. O'nun ilmi geçmişte olmuş, hazırda olan, gelecekte olacak, olmamış ve eğer olsaydı nasıl olurdu, her şeyi kuşatmıştır. O, kullarını onları yaratmadan önce bilendir. Onları yaratmadan önce rızıklarını, amellerini, nerede ve ne zaman ve nasıl öleceklerini de bilendir. O, kulların her hareketini ve hareketsizliklerini, açığa vurdukları ve gizledikleri her şeyi bilendir. Var olan ve olmayan hiçbir şey O'nun ilminden gizli kalmaz. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* Sebe Sûresi 3.ayette şöyle buyuruyor: *"Göklerde ve yerde zerre ağırlığınca hiçbir şey O'ndan saklı kalmaz. Bundan daha küçük olanı da daha büyük olanı da istisnasız, mutlaka apaçık bir kitapta (yazılı) dır."*

İkinci mertebe: Kitabet. Yani kulun Allah *(azze ve celle)'*nin ilmi ile önceden bildiği mahlûkatın mukadderatını Levh-i Mahfuz'a yazmış olduğuna iman etmesidir. Var olan ve olmayan her şey Levh-i Mahfuz'a yazılmış olduğu gibi cereyan edecektir.

İmam el-Buhari *(rahimehullah)'*ın Abdullah bin Amr bin As (radiyallahu anhuma)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyuruyor: *"Allah, mahlûkat için takdir ettiğini semaları ve arzı yaratmadan elli bin yıl önce yazmıştır."*

Üçüncü mertebe: Meşiyet. Yani kulun her şeyin ancak Allah *(subhanehu ve teâlâ)'*nın isteği ile cereyan ettiğine iman etmesidir. Hareket ve durgunluk, hidayet ve sapıklık, itaat ve masiyet, her şey ancak O'nun meşiyeti ile

gerçekleşir.

İmam Müslim *(rahimehullah)*'ın Abdullah bin Amr bin As *(radiyallahu anhuma)*'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyuruyor: *"Muhakkak ki bütün Âdemoğulların kalpleri bir kalp gibi er-Rahman'ın parmaklarından ikisi arasındadır. Onu dilediği yere çevirir."* Sonra Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle dedi: *"Ey Allah'ım! Ey kalpleri çeviren! Kalplerimizi itaatine çevir!"*

Dördüncü mertebe: Halk etme. Yani kulun bütün kâinatın zatlarıyla, sıfatlarıyla ve amelleriyle mahlûk olduğuna iman etmesidir. Allah *(celle ve âlâ)* dışında her şey yaratılmış ve yoktan var olmuştur. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyuruyor: ***"Her şeyi yaratan Allah'tır."*** *1*

Bir insanın imanı ancak kaderin bu dört rüknüne iman etmesiyle tamamlanır. Bu rükünlerde bir kusur doğrudan imanda bir kusur var eder. Kaderi inkâr etmek ise küfürdür ve tevhidin aslını bozar.

İmam el- Lâlekâî ve İmam el-Âcuri *(rahimehumullah*) İbn-i Abbas *(radiyallahu anhuma)'*nın şöyle dediğini naklederler: *"Kader, tevhidin nizamıdır. Kim Allah'ı birler ve kadere iman ederse onun tevhidi tamamlanmıştır. Ve her kim Allah'ı birler ve kaderi yalanlarsa, onun yalanlaması tevhidini bozmuştur."*

Yine İmam el-Lâlekâî *(rahimehullah)* İmam Hasan el-Basri *(rahimehullah)'*ın şöyle dediğini nakleder: *"Her kim kaderi yalanlarsa İslam'ı yalanlamıştır."*

Ve İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Kader, Allah'ın kudretidir."* Ebu'l-Vefa bin Akil *(rahimehullah)* İmam'ın sözünü şöyle izah eder: *"Zira kaderi inkâr etmek, Rabb Teâlâ'nın kulların amellerini yazması, takdir etmesi ve halk etmesi kudretini inkâr etmektir."*

Kadere imanda insana vacip olan miktar:

İnsana vacip olan, zikri geçen dört mertebe dâhilinde kadere iman etmektir. Bu iman tafsili bir bilgiye dayanmak zorunda değildir. Mücmel bir iman sıhhati için kâfidir. Yani insanın şöyle iman etmesi kâfi gelir: Vuku bulan herhangi bir şey ancak Allah *(azze ve celle)*'nin onu bilmesiyle, yazmış olmasıyla, istemiş olmasıyla ve yaratmış olmasıyla vuku bulur.

Aynı zamanda kul, Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın itaati emrettiğine ve masiyeti nehyettiğine iman eder. Bunun için itaat üzere olur ve Allah *(azze ve celle)'*ye isyan etmekten uzak durur. İtaat türünden bir amel işlediğinde Allah *(azze ve celle)*'nin onu itaate hidayet ettiğinden ötürü ve salih amel işlemeyi

kendisine kolaylaştırdığı için Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'ya hamd etmeli, nefsine terk edildiğinden dolayı masiyet türünden bir amel işlediği zaman da hemen tevbe edip Allah *(azze ve celle)*'den mağfiret dilemeli.

İşler istediği gibi yürüdüğü zaman bundan dolayı hamd etmeli ve Allah'a itaat üzere sabretmeli. Kendisine verilen bolluktan ötürü şımarmamalı, haddini aşıp nankörlük etmemeli.

Ve eğer işler istediği gibi gitmezse bilmeli ki her şey Allah (azze ve celle)'nin takdir ettiği gibi cereyan eder. Bütün işler her şeyi bilen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, engin merhamet, şefkat ve adalet sahibi olan Allah (azze ve celle)'nin emriyle cereyan eder. O emrederken Kendi menfaati için veya Kendi maslahatını korumak için değil, kulun menfaati, maslahatı ve hayrı için emreder. Şu hâlde insan bilmeli ki, eğer başına hoşlanmadığı bir şey gelirse bu onun için o vakitte ve durumda en hayırlısı olduğu içindir. Ona karşı en şefkatli ve en merhametli olan Rabbinin yazdığıdır.

İlahi takdir ve kulun fiili:

Kadere iman, insanın hakiki manada fiil sahibi olmasını nefyetmez. İnsan kendi iradesi ve ihtiyarı ile fiil işler. Bu fiiller ister itaat türünden veya masiyet türünden olsun. Fiili halk eden ve takdir eden ise Allah (celle ve âlâ)'dır. Bunun için kul fiillerinden mes'uldür. İtaatini mağfiret, hidayet ve ecir takip eder. İsyanında ısrar ederse ise cezası mağfiretten, hidayetten ve ecirden nasipsizlik olur. Bunun delilleri Kur'an ve Sünnette çoktur. Bunlardan en açık olanlardan birisi şudur: Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyuruyor:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

Ma (مَا) harfi ya masdar ma'sıdır. Bu hâlde ayetin manası ***"Sizi de amellerinizi de halk etmiş olan Allah'tır."*** olur.

Veya ma-i mevsuledir. Bu hâlde ayetin manası ***"Sizi de ve sizin yaptıklarınızı da halk etmiş olan Allah'tır."*** 2

Bu ayet-i kerime kulların fiillerinin yaratılmış olduğuna açık delildir.

Ve el-Mülk Sûresi 2.ayette şöyle buyuruyor: ***"O, hanginizin daha iyi ve güzel amel edeceğini sınamak için ölümü ve hayatı yarattı."***

Sınama ise ancak hür irade ve ihtiyar ile vuku bulan amelde söz konusu olur. Şu hâlde nassların ifadesiyle kullar hayırda ve şerde hakiki faillerdir ve aynı zamanda Allah (azze ve celle)'nin kudreti bütün fiilleri ve sıfatları kuşatmıştır.

Her şeyin Halikı O'dur. Ehli Sünnet'in bu mevzuda akidesi budur.

Bu hususun hulasası şudur: Allah *(subhanehu ve teâlâ)* kulun ne yapacağını onu *(kulu)* yaratmadan önce biliyordu ve onun hakkında neyi yaratacağını biliyordu. Buna göre Levh-i Mahfuz'a kul ile alakalı mukadderatı yazdı. Bunun akabinde Allah *(azze ve celle)* kul için nasıl istediyse ve takdir ettiyse kul öyle amel edecek. Kul hakkında ancak Allah *(azze ve celle)'*nin yazdığı cereyan edecek. Saadeti yazdığı kulları hidayet edecek ve hüsranı yazdığı kulları saptıracak. Cennet ehlini bildiği için ehlini onu kazandıracak amellere hidayet edecek. Cehennem ehlinden olanları bildiği için de ehline onu kazandıracak amelleri kolaylaştıracak.

Kader kulun ameli için ölçü olmaz:

Kulun ameli için ölçü Allah *(azze ve celle)'*nin o fiili yazıp yazmamış olması değil, bilakis Allah *(azze ve celle)'*nin kuldan o fiili işlemesini isteyip istememesidir. Kula yönelik şer'î teklif ve kendisinden beklenen kulluk, Rabbinin razı olduğu ve sevdiği zahiri ve batını amelleri işlemektir. Amel icaben emredilmiş veya tahrimen nehyedilmiş ise itaat etmesi vacip olur. İstihbaben emredilmiş veya kerahaten nehyedilmiş ise itaati mendup olur. Şari'nin ne bu yönde ve ne de o yönde bir hitabı yoksa muhayyerdir. İster yapar ister yapmaz. Fakat *"Allah yazdıysa yapacağım, yazmadıysa yapmayacağım"* diyerek ameline kaderi ölçü koyması batıldır.

Mesela güneş battıktan sonra *"bakalım, Allah akşam namazını kılmamı yazdıysa nasıl olsa kılacağım, yazmadıysa da ne yapsam da kılamam"* diyerek oturup da ne olacağını bekleyemez. Bilakis, Allah *(azze ve celle)'*nin kendisinden o vakit istediğine itaat ederek abdest alıp üç rekât namaz kılma mecburiyetindedir.

Bu bağlamda mühim bir hususa kısa da olsa değinmek istiyorum. Sebeplerden istifade etmek tevekkül ve yakine aykırı değildir. Bilakis, bizzat marifet ve yakinin ta kendisi olabilir. Zira sebepler iki kısımdır:

Bir: Bizzat ibadet olan sebep: Bu, insanın sebep ile kaderin ilişkisini idrak ederek sebepten istifade etmesidir; mesela dua gibi.

İki: İnsanın tevellüt âlemi olan Dünya'nın kuralları dâhilinde sebep-müsebbeb ilişkisinde sebepten istifade etmesidir. Sebeplere iltifat etmeyip, kalbin yalnız Allah *(azze ve celle)'*ye bağlı olması şartıyla bu caizdir.

İmam İbn-i Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle der: *"Sebepleri külliyen terk etmek tevhid makamında ihlaldir. Ve Allah'ı bırakıp sebeplere itimat etmek tevhidde*

şirktir."

Sebepleri külliyen terk etmek her iki hâlde de tevhid makamında bir ihlal olur. Birinci durumda dünyevi sebepleri terk ederek Allah *(subhanehu ve teâlâ)*'nın var ettiği nizama muhalif olmuş olur ve böylece kullukta haddini aşmış olur. Dinî sebeplerin terki hâlinde ise ihlali daha barizdir; zira ilahi emirlere muhalefet etmiş olur.

Mesela bir kişi, *"Nasıl olsa her şey takdir edilmedi mi? O hâlde yazılmış ise olacak, yazılmamış ise ne yaparsan yap olmayacak. Şu hâlde sebepleri kullanmakta bir fayda yoktur" dese, derim ki: "o hâlde acıktığın zaman yemek yeme, zira sana doymak yazılmış ise, doyacaksındır, yemek yesen de yemesen de. Veya çocuk sahibi olmak için eşinle birleşme, zira sana çocuk yazılmış ise olacaktır, eşine yaklaşsan da yaklaşmasan da."*

Elbette her akıl sahibi böyle bir inancın batıllığını görebilir. Hatta kimisi daha da ileriye giderek dinî sebepleri gereksiz görüyorlar ve mesela şöyle diyorlar: *"Dua etmeye gerek yok, zira arzulanan takdir edilmişse vuku bulacaktır, kul dua etse de etmese de. Fakat takdir edilmemişse vuku bulmayacaktır, dua etse de etmese de."*

Bu sözün sahibi hafif ifadeyle cahil ve marifetullahtan nasipsizdir. Ehli Sünnet ulemasının söylediği gibi, mukadderattan sebep ile takdir edilmiş olanı vardır. Bu tür kader sebepten mücerred takdir edilmemiştir, bilakis sebebin vuku bulmasına bağlıdır. Sebep vuku bulursa takdir edilen de vuku bulur. Sebep vuku bulmazsa takdir edilen de vuku bulmaz.

Mesela, tokluk yemek yemeye bağlıdır. Yemek yenilirse tokluk var olur. Yenilmezse var olmaz. Bu, kadere mütenakız değildir. Zira sebebi de sebebe bağlı olan kaderi de Allah *(celle ve âlâ)* ezeli ilmiyle yazmıştır. Ezeli ilmiyle yazmış olduğu kaderin tahakkuk etmesi için sebepler tevellüt eder.

Bir de sebebe bağlı, lakin sebebin oluşumu marifetullahtan neşet eden mukadderat vardır. Bu mevzuyu izah etmek ben gibilerini aciz bırakır ama bu hadisin ikinci kısmı bu mevzuyu konu ettiğinden dolayı orada bu mevzuyu Allah *(celle ve âlâ)*'nın yardımı ve hidayetiyle açmaya çalışacağım.

Burada sadece bu sebeplerden birisini hatırlatmak istiyorum: O sebep, duadır.

Dua bu sebeplerin en güçlüsü ve en faydalısıdır. Allah *(azze ve celle*)'yi en iyi tanıyanlar bu sebebi en çok ve en iyi kullananlar olmuşlardır. Nebiler *(aleyhimussalatu vesselam)*'ın ve sahabe *(radiyallahu anhum)*'un siretlerinde bunun için çok misaller vardır. Mesela Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve*

*sellem)'*in Bedir Savaşı'nın akşamından başlayarak devamlı ellerini semaya doğru kaldırıp Ebu Bekir *(radiyallahu anhu)'*nun ona *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'*e acıyıp, ***"Ya Rasûlallah! Rabbine niyaz ettiğin yetişir. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, O sana olan va'dini muhakkak yerine getirecektir."*** değinceye kadar dua etmesi gibi. Veya güçlü bir orduya sahip olmasına rağmen çokça dua eden ve ashaba şöyle nasihat eden Ömer (radiyallahu anhu) gibi: ***"Galip gelmeniz çokluğunuzdan değildir. Ancak semadan gelen destek iledir."***

Mü'min savaşçı en güçlü silahını elden bırakmamalı, aksi takdirde sayısı ne kadar çok olursa olsun ve techizatı ne kadar mükemmel olursa olsun hezimeti kesindir, vallahi kesindir.

Kalbin iştirak etmediği bir cihad semadan destek görmez.

Yeri ve semavatı aydınlatmayan bir cihad semadan destek görmez.

El-Hâkim (rahimehullah)'ın sahih diyerek Ali *(radiyallahu anhu)'*dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyuruyor: ***"Dua, mü'minin silahıdır. Ve dinin direğidir. Ve semavatın ve arzın nurudur."***

İşlenmiş masiyet için kader delil olmaz:

İmam İbn-i Teymiyye *(rahimehullah)'*ın dediği gibi *"kadere iman edilir, hüccet getirilmez"*. Hiçbir masiyet sahibi işlediği günaha Allah *(azze ve celle)'*nin yazdığı kaderi delil getirerek amelinin hakiki faili olmadığını ve binaenaleyh mükellef olmadığını iddia edemez. Ederse müşrikler gibi demiş olur. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* onlar hakkında şöyle buyuruyor: ***"Müşrikler diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi, biz de atalarımız da şirk koşmaz, hiçbir şeyi de haram kılmazdık."*** 3

Böyle söyleyenler, üstü kapalı *"biz işlediğimiz şirkleri ve günahları kendi irademizle değil, Allah'ın emriyle işledik. Binaenaleyh işlediklerimizden mükellef değiliz"* demek istiyorlar. Nitekim melun imamları İblis de Rabbine isyan sebebini kendi azgın ve mütekebbir nefsinde değil, Rabbinin emrinde, kaderinde iddia etmişti ve intikama yemin etti ve ebediyyen küçültülmüş, kınanmış ve kovulmuş olan oldu. Dünya ve ahirette mücrimlerin imamı oldu. *"(Allah azze ve celle) Dedi ki:* ***"Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?"****(İblis aleyhillane)* ***"Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın"*** *dedi. (Allah celle ve âlâ)* ***"Öyle ise, "İn oradan!" Orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık! Çünkü sen aşağılıklardansın!"*** *buyurdu. (İblis)* ***"Bana***

(insanların) tekrar dirilecekleri güne kadar mühlet ver” *dedi. (Allah celle ve âlâ)* ***“Haydi, sen mühlet verilenlerdensin”*** *buyurdu. (İblis dedi ki:)* ***“Öyle ise beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki ben de onları saptırmak için Senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve Sen onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın!”*** *(Allah azze ve celle şöyle buyurdu:)* ***“Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!”*** *4*

Babamız Âdem ve anamız Havva (aleyhimussalatu vesselam) ise işledikleri günahı itiraf ettiler, boynu bükük, aciz ve Rabbinin merhametine muhtaç şekilde tevbe ettiler ve mağfiret dilendiler ve **“Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bize mağfiret ve rahmet etmezsen muhakkak ki zarara uğrayanlardan oluruz.”**5 dediler. **“Âdem de Rabbinden bazı kelimeler belleyip aldı (tevbe etti). O da tevbesini kabul buyurdu. Çünkü O et-Tevvab, er-Rahim olandır.”** 6

Bir şüpheye cevap:

Şüpheci şöyle diyebilir: Fakat Âdem, Musa’ya işlediği günah için kader ile delil getirmemiş midir? Ve Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* ***“Böylece Âdem, Musa'ya delille galip oldu”*** dememiş midir?

Buna cevap olarak derim ki: İmam el-Buhari *(rahimehullah)* Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)’*dan Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)’*in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Âdem ile Musa birbirine hüccet getirip çekiştiler. Musa, Âdem'e “Sen, günahın seni cennetten çıkartmış olduğu Âdem'sin” dedi. Âdem de Musa'ya “Sen, Allah'ın risaleti ve kelamı ile seçip üstün kıldığı Musa'sın. Sonra sen, ben yaratılmadan evvel üzerime takdir edilmiş bir işten dolayı beni kınıyorsun!” dedi.” Bunun ardından Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* iki kere **“Böylece Âdem, Musa'ya delil ile galip oldu.”** buyurdu.

Bu hadis şüphe sahibinin lehine değil, bilakis aleyhine delildir. Zira daha önce de geçtiği gibi kul, ne kaderi engelleyebilir ve ne de takdirin sebebini iptal edebilir. Allah (azze ve celle)’nin kudreti karşısında kul mutlak acizdir. O’nun yazdığı muhakkak vuku bulacaktır. Bu açıdan Âdem ile Musa *(aleyhimussalatu vesselam)* ve herhangi bir başkası arasında fark yoktur. Ve özellikle risalet ve kelam ile seçilip ve üstün kılınmış olan Musa *(aleyhisselam)* hiçbir mahlûkun âlemlerin Rabbi olan Allah *(celle ve âlâ)’*nın emri dışına çıkamayacağını

elbette bilendir. Dolayısıyla def-i muhal olan bir şeyden ötürü Âdem *(aleyhisselam)*'ı ayıplaması Musa *(aleyhisselam)*'ı yenik duruma düşürmüştür. Yoksa Âdem *(aleyhissalatu vessellam)* bu sözüyle *"işlediğim günahı Allah bana yazmıştır, benim bu günahta bir payım yoktur, ben işlediğim ameli kendi ihtiyarımla değil, Allah'ın zorlamasıyla yaptım"* deyip, Musa *(aleyhissalatu vessellam)* da buna mukabil *"o hâlde sen yapmış olduğundan sorumlu değilmişsin. Rabbim seni zorlamış"* diyerek Âdem'in ihticacını kabul etmiş değildir. Bilakis Âdem *(aleyhisselam)* Musa *(aleyhisselam)*'a karşı Allah *(azze ve celle)*'nin buyurduğu gibisinin aynısıyla galip olmuştur. Allah *(celle ve âlâ)* şöyle buyuruyor: ***"Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki Biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır."*** 7

Ve şöyle buyuruyor: ***"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya hidayet eder. Allah her şeyi bilendir."*** 8

İki: (لِعَبْـــدٍ أنْ يَمُـــوتَ بِـــأرْضٍ) *(Bir kulun bir yerde ölmesini):* Her nefis ölümü tadacak. Bu fani dünyada herkesin yakinen öğrendiği en büyük gerçektir ölüm. Aynı zamanda insanın en büyük korkusudur. Ya fani dünyayı bırakmak istemediği ama bırakma mecburiyetinde olduğunu bildiği için veya geleceğinden endişeli olduğu için. Ancak sahih bir iman insanın ölüm korkusunu arzuya çevirebilir. Zira sahih iman sahibi insan Rabbinin engin merhametinden ümitli olabilir. Rabbinin kudretinden korkar ve nusretinden emindir: ***"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı sabit kılar (kaydırmaz)."*** 9

Yani ey mü'minler! Eğer siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, ilahi emir ve nehiyleri itaatinizle ve itaat ettirmenizle muhafaza eder ve ikame ederseniz, âlemlerin Rabbi olan Allah (celle ve âlâ) da sizi muhafaza eder, ayaklarınızı dünyada ve kabirde ve Arasat'ta ve Sırat'ta -ta ki ebedi meskeninize, cennetinize girinceye kadar- sabit kılar, kaydırmaz.

Allah *(azze ve celle)* şöyle buyuruyor: ***"Allah, iman edenlere dünya hayatında da ahirette de sağlam söz üzere sebat verir. Zulmedenleri de Allah saptırır. Allah dilediğini yapar."*** 10

Ey kendine zalim nefis! Rabbinin yedi semanın üzerinden inen tehdidine kulak ver! Kalbini aç! Rabbinin sözleri sana nur olsun, yolunu aydınlatsın! Bir gün ölüm sana da çatacak. Gafillerden olma! Vuku bulacağı kesin olan her şey yakındır. Kendini dünyada Rabbine ispat et ki, Rabbin de sana dünyada ve dünya sonrasında sağlam söz yani La ilahe illallah Muhammed'en Rasûlullah

üzere sebat versin. Zalimlerden olma, zira zalimleri Allah (subhanehu ve teâlâ) kendi nefislerine terk eder ve onlar yoldan saparlar. Hatta kendilerini ve kendileri için faydalı olanları unuturlar ve hayvanlardan beter olurlar: ***"Ey iman edenler, Allah'tan korkun. Herkes yarın için neyi takdim ettiğine baksın. Allah'tan korkun. Hiç şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Kendileri Allah'ı unutmuş, böylece O da onlara kendi nefislerini unutturmuş olanlar gibi olmayın. İşte onlar fasık olanların ta kendileridir."*** 11

Bil ki âlemlerin Rabbi olan Allah *(celle ve âlâ)'*nın kudretinin üzerinde hiçbir kudret yoktur. O, dilediğini yapar ve ancak O'nun dilediği olur.

Şu hâlde değerli kardeşim, ölümün ne zaman, nerede ve nasıl geleceği senin derdin olmasın. Onun Sahibi onu zaten seni henüz yaratmadan evvel yazdı. Kalem kalktı, mürekkep kurudu, defter kapandı. Nice aramızda yürüyen insanların isimleri ölülerin arasına yazıldı bile. Uçak mıdır, düşman silahından gelen kurşun mu veya Allah korusun yaşlılık, hastalık, araba kazası, elektrik çarpması veya kardeş silahından gelen kurşun mu?

Beytu'l-İzze Sahibinin yazdığını kim değiştirebilir ki?

Hayır! Senin derdin değerli kardeşim, henüz ölmeden, diriyken ve amel sahibiyken itaatini, şükranını, hamdını, acizliğini, muhtaçlığını, sevgini, arzunu O'na, Rabbine, Sahibine göstermek olsun.

Üç: (جَعَلَ لَهُ إِلَيْهَا حَاجَةً (أَوْ قَالَ) بِهَا حَاجَةً)***(Onun için oraya bir hacet var eder (veya) ona orada bir hacet var eder)***. Yani kulu oraya veya o amele birbirinden tevellüt eden sebepler ilişkileri dâhilinde yönlendirir.

Bu hadis-i şerifin ikinci kısmıdır ve ilahi marifetin sırlarından ve her gözün göremediği bilakis sadece kalp gözüne gizli olmayan fıkıhtan bahseder.

Hadisin ilk kısmının şerhinde geçtiği gibi Ehl-i Sünnet ulemasına göre sebep ile takdir edilmiş olan mukadderat vardır. Bu tür kader sebepten mücerred takdir edilmemiştir, bilakis sebebin vuku bulmasına bağlıdır. Sebep vuku bulursa takdir edilen de vuku bulur. Sebep vuku bulmazsa takdir edilen de vuku bulmaz. Mesela, tokluk yemek yemeye bağlıdır. Yemek yenilirse tokluk var olur. Yenilmezse var olmaz.

Bu durum kadere mütenakız değildir. Zira sebebi de sebebe bağlı olan kaderi de Allah *(celle ve âlâ)* ezeli ilmiyle yazmıştır. Ezeli ilmiyle yazmış olduğu kaderin tahakkuk etmesi için sebepler tevellüt eder.

Bir de sebebe bağlı, lakin sebebin oluşumu Marifetullah'tan neşet eden mukadderat vardır. Bu tür mukadderatı anlamakta Müslümanlar bugün maalesef bir hayli zorluk çekiyorlar. Bunun başlıca iki sebebi vardır.

Birinci ve asıl sebep ümmete hâkim olan akılcılıktır *(Aristo mantığı)*. İkinci sebep bu tür mukadderatı dinlerini batinî felsefeye ve ecnebî mitolojilere bina etmiş olan tasavvufçuların konu etmeleridir. Bu da yine ümmette yayılmış olan akılcılığın bir neticesidir. Zira Aristo mantığının İslam ümmetine musallat olmasıyla akıl; rasyonel, fiziksel âleme hapsedildi ve duyu üzeri âlem irrasyonel, metafiziksel oldu. İslam felsefecileri ve kelamcıları bu ayırımı tabiat ve tabiat ötesi olarak yaptılar ve tabiat ötesini *"ilk felsefe"* ve *"ilahi ilim"* ve *"ilahiyat"* olarak isimlendirdiler.

İlahiyat olarak isimlendirdikleri bu cehaletin konusu varlıktır. Yani var eden Yaratıcı ve ondan sonra gelen sebepler ve kuralları. Bu manada varlığı bahsederken "ilahiyatçılar" Aristo metafiziğine bağlı kalmışlardır. Bunun için de aslında iki kısmı da (fizik ve metafizik) aynı akli kalıplarla işlemişlerdir.

Bunun neticesi olarak insanlar -ve akılcılığın hâkimiyetiyle Müslümanlar- duyusal ve duyu üzeri âlemi özünde sadece mantıksal, rasyonel akıl ile bilmeye başlamışlardır.

Bunun için bu hadisin bu kısmında konu edilen mukadderatı tabiat ötesi, irrasyonel ve olağan üstü sayar olmuşlardır. Sadece ilahi vahyin lisanıyla ve Nebevi risaletin beyan etmiş olduğu kalıplarla anlaşılması mümkün olan varlığı ecnebî kalıplarla anlamaya çalıştıkları için varlığı anlayamaz ve dolayısıyla varlığın sebeplerinden de gerektiği gibi istifade edemez olmuşlardır.

Yukarıda geçtiği gibi mukadderattan sebebe bağlı olanı vardır. Bunun bir kısmı zahiri sebepler ilişkisi dâhilinde cereyan eder. Mesela doymak için yemek yemenin sebep olması gibi. Allah *(celle ve âlâ)* bir insanın doymasını takdir etmiştir ve onun doyması için sebep olan yemeği de takdir etmiştir.

Bir kısmı da Marifetullah'tan neşet eder ki insan Allah *(celle ve âlâ)'*yı ne kadar iyi tanırsa bu sebeplerden o kadar çok istifade edebilir.

Bunun için öncelikle var edeni tanımak lazımdır.

On ikinci asrın büyük âlimlerinden ve ariflerinden olan Şah Veliyyullah ed-Dehlevi *(rahimehullah)* şöyle der:

Bil ki âlemin icat edilmesine ilişkin Allah-u Teâlâ'nın birbirine bağlı üç sıfatı

vardır.

Bunlardan biri ibda'dır. İbda' bir şeyin şeyden olmaksızın *(yoktan)* icat edilmesidir. Bu durumda o şey, herhangi bir madde olmaksızın yokluktan çıkmış olur. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'*e işin başlangıcı hakkında sorulduğunda şöyle buyurmuştur:

"Allah vardı ve O'ndan önce hiçbir şey yoktu."

İkincisi halk etmektir. Halk etmek bir şeyi bir şeyden icat etmektir. Âdem'in topraktan yaratılmış olması gibi.

"Cinleri halis ateşten yarattı." *12*

Akıl ve nakil gösteriyor ki, Allah-u Teâlâ âlemi türler ve cinsler olarak yaratmıştır ve her tür ve cins için de özellikler kılmıştır. Mesela insan türünün özelliği konuşma kabiliyetine sahip olması, derisinin tüysüz, iki ayağı üzerinde düz durması ve kendisine konuşulan sözü anlar olmasıdır. At türünün özelliği, kişnemesi, derisinin tüylü olması, dört ayağı üzere durur olması ve kendisine konuşulan sözü anlamamasıdır. Zehrin özelliği ise, onu alan insana öldürücü olmasıdır. Zencefilin özelliği, harâret ve kuruluk, kâfurunki ise soğukluktur. Bütün madenler, bitkiler ve canlılar bunun misli kendilerine has özelliklere sahiptirler.

Eşya için kılınan özellikler o eşyadan ayrılmaz. Sünnetullah bu şekilde cereyan etmektedir. Ve fertleri belirleyen özellikler ve ihtimalleri tayin eden hususlar o özelliklerle mahsus olmaktadır. Hakeza türlerin ayırıcı özellikleri cinslerinin özelliklerine mahsustur. Mesela الجِسْمُ *(cisim)* ve النَامِيُّ *(gelişen, büyüyen canlı)* ve hayvan ve insan ve şu şahıs gibi birbiriyle ilişkilendirilen isimler umumda ve hususta manaları zahirde birbirine girmiş ve iç içe gibi görünürler. Ancak sonra akıl aralarındaki farkı idrak eder ve her özelliği o özelliğin kendisine ait olduğu şeye nispet eder.

Üçüncüsü Mevâlîd âleminin *(sebepler âleminin)* tedbir edilmesidir. Bu, meydana gelen hâdiselerin *(Allah'ın)* hikmetinin gerektirdiği nizama uygun ve cömertliğinin gereği olan maslahata ulaştıracak şekilde yürütülmesidir. Mesela; buluttan yağmur indirmesi ve onunla yeryüzünün bitkilerini bitirmesi gibi. İnsanlar ve hayvanlar onları yerler. Böylece yağmur tayin edilmiş olan bir zamana kadar onların hayatları için bir sebep olur. Ve İbrahim *(aleyhisselam)'*ın ateşe atıldığı zaman Allah'ın onun diri kalması için ateşi serin ve selamet kılması gibi. Ve Eyyub *(aleyhisselam)'*ın hastalanmış ve bedenini hastalık kapladığı zaman Allah-u Teâlâ onun için şifasını içeren bir

pınar çıkarmış olması gibi. Keza Allah-u Teâlâ yeryüzü sakinlerine baktığı ve orada yaşayan Arap olan ve olmayan herkese gazap ettiği ve bunun üzerine dilediğini karanlıklardan aydınlığa çıkarması için Nebisi *(sallallahu aleyhi ve selem)*'e onları uyarması ve onlara karşı cihad etmesi için vahiyde bulunmuş olması gibi." 13

Tevellüt âleminde sebeplerin ve sonuçların meydana gelmesi için Allah (celle ve âlâ) âleme bazı güçler yerleştirmiştir. Bu güçlerden biri eşyadan ayrılmayan tabiatı ve özellikleri ve bu özelliklere terettüp eden tabii hükümlerdir. Mesela bıçağın kesme özelliğine sahip olması ve kullanıldığı takdirde eşyayı kesmesi gibi. Bu manada eşyanın esasi özellikleri o özelliklere terettüp eden bir neticeyi ilzam eder. Bunun için de insan mükelleftir. Zira bıçağın kullanıldığı takdirde kestiği zorunlu bir neticedir. Dolayısıyla insan bıçağı kullandığı takdirde neticesinden mükelleftir.

Bu durumda sebeple netice arasındaki irtibatı kuran ve sonucu doğuran eşyanın tabiatına yerleştirilmiş olan özelliklerin tepkileşmesidir. Sebepler âleminin bu mahiyetini anlamak için içgüdüsel akıl yeterlidir.

Ama eşyalar arası bir kısım lüzumi ilişkiler ve neticeleri vardır ki bunları akledebilmesi için insanın vahiyle akletmesi zorunludur. Aksi takdirde anlayamaz ve istifade edemez.

Bu neticeleri oluşturan güçler şunlardır:

Bir: İnsanın tevellüt âleminde eşyadan istifade etmesini düzenleyen İslam şeriatı.

Şeriat umumen bütün hayrı ve faydayı beyan etmiştir ve ona ulaştıracak olan yolu da irşad etmiştir. Şeriatın men ettiğinde ya fayda yoktur ya zarar faydadan çoktur ya da netice itibariyle bir zarar vardır. Bunun için şeriat men etmiştir. Şeriatın emrettiği ise ya halis faydadır veya fayda zarardan daha çoktur veya netice itibariyle bir fayda vardır. Bunun için şeriat emretmiştir. Her haliyle şeriata itaat eden kul şeriatın irşad ettiği neticeye ulaşacaktır. Farkında olsun veya olmasın. Zira ilahi hüküm sebeple netice arasında zorunlu bir varlık ilişkisi va'z etmiştir. Bunun örnekleri Kur'an ve Sünnette çoktur.

Sonra salih amelden ancak salih amel tevellüt eder ve seyyiattan ancak seyyiat tevellüt eder. Bunun için الجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ العَمَل *(Ceza amelin cinsindendir)* sözü kurallaşmıştır. Yani şirkten âri ve Nebevi Sünnete mutabık olan amelin cezası *(mükâfatı)* ancak aynı cinsten, yani diğer bir salih ameldir.

Dolayısıyla her salih amel diğer bir salih amele sebep olur. Bu aksi için de geçerlidir. Her bir masiyet diğer bir masiyete sebep olur.

Üçüncüsü olarak şeriat zahiren görülemeyen ve hatta aslında eşyanın tabiatına aykırı olan sebep netice ilişkileri kurmuştur. Dolayısıyla şeriata itaat etmeyen kul asla şeriatın murad ettiği neticeye ulaşamayacaktır. Mesela şirkin ve fesadın yok olması ve tevhidin ikamesi için savaşmak sebep kılınmış olması gibi. Allah *(celle ve âlâ)* şöyle buyurmaktadır:

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ

"Fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın" *14*

Gaye fitnenin ortadan kalkmasıdır ve bu gayenin tahakkuk etmesi için Allah (celle ve âlâ) sebebi belirlemiş ve emretmiştir. O sebep savaştır. Dikkat edin! Allah*(celle ve âlâ)* onlara karşı cihad edin buyurmamıştır. Zira cihad savaştan daha umumdur. Bilakis cihadın bir kısmı olan savaşı emretmiştir. Savaş haricinde başka bir sebep asla bu gayenin tahakkuk etmesini sağlamayacaktır. Bunun için savaşı terk edip veya ihmal edip sırf tebliğ ve davet çalışmasıyla yetinenler bilsin ki asla şirk ve isyanı yeryüzünden kaldıramayacaklardır. Zira gayenin tahakkuku için Şari' nin elzem kıldığı sebebi *(Savaşı)* kullanmıyorlar.

İki: Eşyanın henüz yeryüzünde var olmadan berzah âlemindeki hâli.

Bu âleme tasavvuf dilinde misal âlemi denilir. Elbette tasavvufçular bu âlemi kendi batıl batini felsefeleriyle tavsif etmişlerdir ve Allah *(celle ve âlâ)'*nın Rasûlü Muhammed *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)*'e inzal ettiği İslam dininin asıllarına muhalif batıl neticeler çıkarmışlardır. Lakin şer'i nasslar berzah gibi bir âlemin varlığına ve bu âlemin sebepler âleminde meydana gelen hâdiselerin üzerinde etkili olduğuna delildir. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyuruyor:

وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

"Onların arkalarında diriltilecekleri güne kadar bir berzah vardır." *15*

Berzah lügatte iki şeyin ortasında olup bu iki şeyi birbirinden ayıran hacizdir. Berzah âlemi dünya âlemiyle ahiret âlemi arasında olan ve iki âlemi birbirinden ayıran ve aynı zamanda iki âlemin iletişimini sağlayan âlemdir. Maddi varlık âleminde *(dünyada)* var olan manalar, fiiller ve eşyalar bu

âlemde dünya âleminden farklı ama aynı üslup ile tecessüm eder. Böylece birbirinden farklı olan iki âlem *(dünya âlemi ve ahiret âlemi)* arasında iletişim mümkün olur.

Mesela dünya canlıların yapısını oluşturan en küçük canlı birimler hücrelerdir. Çok küçük oldukları için ve çoğu renkli bir yapıya sahip olmadıkları için gözle görülmeleri insan için mümkün değildir. Ama her yerde varlar. İçimizde, dışımızda ve günlük hayatımızı sürdürdüğümüz her yerde. Mesela hücrelerin en basitlerinden birisi bakteridir. Bakteri de enerji üreten ve bunun için beden ısısına sahip olan canlı bir varlıktır. Her yerde varlar lakin biz onları göremiyoruz. Düşünün ki bakterilerin beden ısısını algılayabilen termal bir gözlük olsa o zaman gözlüğü kullandığın zaman bakterileri de görebilirdin. Gözlüğü kullanman veya kullanmamana göre aynı zaman ve aynı ortamda önündeki beliren suret değişik olacaktır. Gözlükle gerçeklerden daha çok göreceksin. Gözlüksüz daha az göreceksin.

Berzah âlemiyle iletişim de bunun gibidir. Birçok hadiste Cibril *(aleyhisselam)'*ın Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'*e gözüktüğü, onunla konuştuğu, ama diğer insanların onu göremedikleri ve duyamadıkları sabittir. *16*

Veya iki kabir sahibinin kabirlerinde azap edildiğini Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* görebilirken yanındakiler görememişlerdir. Veya Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) namazda cennet ve cehennemi görmüştür ve cennetten bir salkım üzüm almak için elini uzatmıştır ve cehennem sıcağından dolayı geri çekilmiştir. O anda Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve selem) cennetin veya cehennemin önünde veya içinde namaz kılmadığı açıktır. Lakin ahiret âlemini kendisine yakınlaştırmış olan bir ara âleminde bulunmuştur. Allah-u A'lem. *17*

Veya kabrin ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya cehennem çukurlarından bir çukur olduğu, ya yetmişe yetmiş zira genişletildiği ya da ölünün kaburgalarını birbirine geçirecek şekilde daraltıldığı, kabre konulan kişiye sorgu meleklerinin geldiği ve ona sual sordukları, kişinin amelinin şekle girdiği, meleklerin can çekişen insana geldiği ve ruhu ya güzel kokulu elbise veya pis kokulu çuval içerisinde semaya taşıdıkları sonra kabre iade ettikleri, meleklerin kabirde bulunan ölüye demirden tokmaklarla vurdukları ve bunun sonucunda onun doğu ile batı arasında bulunan her şeyin işiteceği bir çığlık atması sahih hadislerle sabittir. Lakin insanlar bunların hiçbirini müşahede edemiyorlar. *18*

Veya Kıyamet gününde dünyanın ak saçlı, çirkin suratlı bir koca karı olarak

getirildiği, el-Bakara ve Âl-i İmran Sûreleri iki bulut ya da iki gölge veya saf tutmuş iki bölük kuş gibi gelip okuyucularını savunacakları, namaz, oruç ve diğer ibadetlerin getirilip şahitlik ettikleri hadislerde haber verilmiştir. *19*

Veya Allah *(celle ve âlâ)* mahlûkatı yarattıktan sonra rahimin ayağa kalkıp "Bu ihmal edilmekten Sana sığınanın makamıdır" 20 demiş olması veya iyiliğin ve kötülüğün Kıyamet gününde dikilecekleri ve iyiliğin sahiplerini müjdeleyeceğini ve kötülüğün *"Benden geri durun! Benden geri durun!"* 21 demesi gibi.

Bu manada birçok sahih hadis vardır. Elbette bu vuzuhta *(açıklıkta)* ve yoğunlukta ahiret âlemiyle bir iletişim sadece Enbiyaya mahsustur. Zira Enbiya ahiret âleminden aktarımlarında tamamen Allah (celle ve âlâ)'nın himayesi altında ve masumdur. Bunun için sadece Enbiyanın ve Enbiyanın sonuncusunun gelmesiyle artık sadece Muhammed *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)*'in aktarımları delil ve hüccettir. Onun haricinde hiçbir beşerin sözü delil ve hüccet değildir. Lakin çok daha düşük ve zayıf bir surette sıradan insanın da berzah âlemiyle iletişimi mümkündür. Mesela bu iletişimin en yaygın ve herkes tarafından müşahede edilen yolu rüyadır.

Üç: Melekler.

Dünya âleminde sebep-netice *(tevellüt)* ilişkileri üzerinde etkili güçlerden biri de meleklerdir. Meleklerin bu konumu nasslarla sabittir. Allah *(subhanehu ve teâlâ)* şöyle buyuruyor:

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Arşı taşıyanlar ve onun etrafındakiler, Rabblerini hamd ile tesbih ederler. O'na iman ederler. Mü'minler için de mağfiret dilerler. "Ey Rabbimiz! Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O, tevbe edip Senin yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Hem onları, hem onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden salih olanları kendilerine va'd buyurduğun Adn cennetlerine koy. Şüphesiz el-Aziz ve el-Hakîm Sensin. Onları fenalıklardan koru. Sen her kimi fenalıklardan korursan, o günde muhakkak ona rahmet etmiş olursun. İşte asıl büyük kurtuluş da budur." 22

İmam Müslim *(rahimehullah)*'ın Ebu Hureyre *(radiyallahu anhu)*'dan tahriç ettiği hadiste Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)* şöyle buyuruyor: *"Şüphesiz ki Allah, bir kulu sevdiği zaman Cibril'i çağırır ve "Ben falanı seviyorum. Onu sen de sev!" buyurur ve Cibril de onu sever. Sonra semada seslenerek "Muhakkak ki Allah falanı seviyor. Onu siz de sevin!" der. Artık onu sema ehli de severler. Sonra onun için yeryüzüne kabul konur (da makbul kişilerden olur). Allah bir kula da buğz ettiği zaman Cibril'i çağırarak "Ben falana buğzediyorum. Ona sen de buğzet!" buyurur. Ve Cibril ona buğzeder. Sonra sema ehli arasında: "Allah falana buğzediyor. Ona siz de buğzedin!" diye seslenir. Onlar da kendisine buğzederler. Sonra o kul için yeryüzüne buğz konulur."*

Buna benzer çok hadiste meleklerin salih kullar için dua, istiğfar etmeleri ve onlara hayrı ilham etmeleri ve fasık kullara beddua ve lanet etmeleri sabittir.

Şah Veliyyullah ed-Dehlevi *(rahimehullah)* şöyle der: "Bil ki pek çok şer'i nasstan şu sonuç çıkmaktadır ki Allah-u Teâlâ'nın öyle kulları vardır ki, bunlar meleklerin üstünleri ve yüce huzura yakın olanlardır. Bunlar kendisini ıslah eden, nefsini tekzip eden ve insanların ıslahı için çalışan kimseler için hep dua ederler. Onların bu duaları, bu kişilerin üzerlerine bereketlerin inmesine sebep olur. Bunlar diğer taraftan Allah'a isyan edenlere ve yeryüzünü ifsat edenlere lanet ederler. Bu lanetleri, o kişilerin içinde hasret ve nedametin doğmasına sebep olur. Yine onların lanetleri dünya sakinlerinin kalplerinde o kötü insanlara buğz etmelerine, onlara dünyada yaşarken veya ölürken kötü davranmaları ilham olunur. Bu melekler Allah ile kulları arasında elçidirler. İnsanların kalbine hayırlı olan şeyleri ilham ederler. Yani onlarda hayırlı şeylere dair düşüncelerin var olmasına bir çeşit yolla sebep olurlar. Bunların Allah'ın dilediği keyfiyette ve dilediği yerde toplantıları olur. Bu toplantılar "Refîku'l-Ala" ve "Nediyyu'l-Ala" ve "Meleu'l- Ala" isimleriyle tabir edilir. Seçkin insanların ruhları, bunların arasına girer ve onlara katılır. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

"Ey huzur ve sükûna kavuşmuş olan nefis! Razı olmuş ve rızaya ermiş olarak Rabbine dön. Kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" 23 24

Bundan sonra, Allah *(celle ve âlâ)*'nın varlığa yerleştirmiş olduğu muhtelif özelliklerin ve bu özellikleri tahrik eden güçlerin umumda ve hususta en sahih ve selim neticeyi doğurmaları için Allah *(celle ve âlâ)* her şeyi kuşatmış ilmi ve kudretiyle, kullarına karşı rahmeti, lütfu ve keremiyle bu güçleri dört üslup ile tasarruf eder.

Bir: Kabzetmesi *(tutması*). Mesela Deccal'ın mü'min kulu ikinci kez öldürmek istediğinde öldürememesi gibi. Hâlbuki ilk kez öldürmesine imkân sağlayan sebepler ikinci kez için de aynı ve mevcuttur. Buna rağmen Deccal mü'min kulu öldürmekten acizdir. Zira Allah *(celle ve âlâ)* bu neticeyi doğuracak sebepleri ve güçleri kabzetmiştir.

İki: Bastetmesi *(açması)*. Mesela Eyyub *(aleyhissalatu vesselam)'*ın ayağını yere vurmasıyla yerden onun hastalığına şifa olacak olan bir pınarın çıkması gibi. Hâlbuki ayağı yere vurma eyleminin tabiatında yerden pınar çıkarma özelliği yoktur. Lakin Allah (celle ve âlâ) onun için dilediği bir hayrın meydana gelmesi için o eylemin gücünü bastetmiştir *(açmıştır).*

Üç: İhâle etmesi *(çevirmesi)*. Mesela Allah *(celle ve âlâ)'*nın aslında sıcak ve yakıcı özelliğe sahip olan ateşi İbrahim *(aleyhissalatu vesellem)* için serinlik ve selamete ihâle etmesi *(çevirmesi)* gibi.

Dört: İlham etmesi. Mesela Allah *(celle ve âlâ)'*nın Nebilerine vahyetmesi veya kullarından dilediğine ilham etmesi gibi. Bu şekilde Allah *(celle ve âlâ)* sebeplerin ve sebepleri tahrik eden güçlerin doğuracağı neticelerin üzerinde haber ile tasarruf eder.

Hülasa:

(جَعَلَ لَهُ إِلَيْهَا حَاجَةً (أَوْ قَال) بِهَا حَاجَةً)***(Onun için oraya bir hacet var eder (veya)ona orada bir hacet var eder)*** sözünün manası yukarıda çok kısa ve basit izah etmeye çalıştığım makamlar dahilinde tahakkuk eder. Dünya âlemindeki bütün varlık ve cereyan eden tüm hâdiseler bu ince sebepler ilişkileri dâhilinde kâmil ilim ve hikmet sahibi olan Allah *(celle ve âlâ)* tarafından tedbir edilir. Her mahlûk bir şekilde diğer mahlûkatla ilişki içindedir. Ancak insanların çoğu bunu bilmezler. Kâinatta tayin edilmiş zorunlu sebep-netice ilişkilerini görebilenler Allah (celle ve âlâ)'nın bahşettiği nurla varlığa nazar ederler. Ama bu ilişkileri göremeyenler dünyada kördürler. Ne kendi maslahatlarını koruyabilirler ne de başkalarının. Bunun için dünyada kör oldukları gibi ahirette de kör olacaklardır. ***"Kim de zikrimden yüz çevirirse gerçekten onun için dar bir geçim vardır ve onu Kıyamet günü kör olarak haşrederiz. Der ki: "Rabbim beni niye kör haşrettin? Hâlbuki ben görüyordum." Buyurur ki: "Böyledir! Çünkü sana ayetlerimiz geldiğinde onları unuttun. Bugün de sen böylece unutulacaksın."*** 25

Kâmil ve her gücün üzerinde mutlak güç sahibi olan Allah *(celle ve âlâ)* böylece kulunu kaderine doğru hidayet eder. Kul âdete kaderine yetişebilmek için peşinden koşar. Sebepleri ve sebeplerin ilişkili olduğu neticeleri var eden

Allah *(subhanehu ve teâlâ)* dır. Lakin fiilin kararını veren, tercih eden kuldur. Verdiği karara göre sebepler ve sebeplere bağlı olan neticeler var olur. Böylece kul; karardan karara kaderine doğru koşar.

Ey kalpleri dilediği gibi çeviren Allah'ım!

Kalbimize iman ve itaat üzere sebat ver!

Ey âlemlerin Rabbi olan Allah'ım!

Senden güzel son istiyoruz. Âmin.

Allah'a Hamd, Rasûlü Muhammed'e Salât ve Selam Olsun.

1- er-Ra'd Sûresi 16

2- es-Saffat Sûresi 96

3- el-En'am Sûresi 148

4- el-Â'raf Sûresi 12-18

5- el-Â'raf Sûresi 23

6- el-Bakara Sûresi 37

7- el-Hadid Sûresi 22

8- et-Teğabun Sûresi 11

9- Muhammed Sûresi 7

10- İbrahim Sûresi 27

11- el-Haşr Sûresi 18-19

12- er-Rahmân 15

13- Huccetu'l- Allahi'l-Bâliğa, 1/41,42. Dâru'l-Cîl, birinci baskı h.1426

14- El-Enfal 39

15- El-Mü’minun 100

16- Ahmed; Taberani; Buhari; Müslim

17- Buhari: 3.c.1300.s; İbn-i Mace: 1.C.347.n; Müslim: 1.c.292.n

18- Nesâî, Cenaiz 114; Buhari, Cenaiz 86,89

19- Müslim, Müsâfirîn, 252; Kenzu'l-ummâl, 3/8579

20- Buhari, Tefsir, Sûre 47, Tevhid, 35; Müslim, Birr,

21- Buhari, Tefsir, Sûre 47, Tevhid, 35; Müslim, Birr, 16

22- El-Mü’min 7-9

23- El-Fecr 27-30

24- Huccetullallahi’l-Bâliğa, 1/47,48. Dâru’l-Cîl, birinci baskı h.1426

25- Tâ-hâ 124-126